

Мал. 4

Висновки. Застосування модельного експерименту при вивченні моделей атома дозволяє впевнитися в тому, що елементи в періодичній системі розташовуються не за зростанням атомної маси, а за зростанням заряду ядра. Другий важливий висновок, який можуть зробити студенти, стосується розподілу заряду в атомі. У досліді Резерфорда було встановлено, що кути відхилення для багатьох α -частинок перебільшують $\pi/2$. Такі великі кути можливі,

якщо додатний заряд атома зосереджений в об'ємі, лінійні розміри якого менше прицільного параметра b , значення якого в досліді Резерфорда мало порядок 10-15 м. Таким чином, досліді Резерфорда підтверджують справедливості планетарної моделі атома.

Список джерел:

1. Матвеев А.М. Квантовая механика и строение атома / А.М. Матвеев. – М.: Высшая школа, 1985. – 350 с.

ЗОРЯ Ю.М.,

завідувач кабінету дистанційної освіти Черкаського ОІПОПП,
аспірант Інституту проблем виховання НАПН України

УДК 37.035.6(02:004)

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті висвітлюються результати дослідно-експериментальної роботи щодо використання потенційних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій для організації патріотичного виховання старшокласників.

Ключові слова: патріотичне виховання, інформаційно-комунікаційні технології, патріотично спрямований інформаційно-комунікаційний виховний простір.

В статті освещаются результаты опытно-экспериментальной работы по использованию потенциала информационно-коммуникационных технологий в организации патриотического воспитания старшеклассников.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, информационно-коммуникационные технологии, патриотически направленное информационно-коммуникационное воспитательное пространство.

The article highlights the results of experimental work on the use of the potential of information and communication technologies for organizing patriotic education of senior pupils.

Keywords: patriotic education, information and communication technology, patriotically directed educational information and communication space.

Актуальність проблеми. Патріотизм складає найважливішу ціннісну основу будь-якого суспільства і виступає не лише чинником інтеграції української нації, а й суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку і розкриття всіх потенційних можливостей кожної людини в духовній, економічній і соціальній сферах життя суспільства.

Це положення знайшло втілення в Конституції України, Законах України „Про освіту” та „Про загальну середню освіту”, Державній національній програмі „Освіта” (Україна XXI століття), Національній програмі патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства, Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні та інших нормативно-правових актах.

Результативність патріотичного виховання учнів старших класів у значній мірі залежить від використання виховних засобів. В останні роки, поряд із традиційними засобами виховання, все більшу увагу науковців і практиків привертає *виховний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)* не лише в контексті підвищення ефективності навчання, а й як *потужний засіб організації виховного процесу*, який надає можливості для інтеграції таких засобів виховання, як надбання матеріальної та духовної культури (наочні посібники, художня, наукова література, радіо, телебачення, предмети образотворчого, театрального, кіномистецтва тощо), форми виховної роботи (дискусії, дебати, конференції, ігри, змагання тощо), різні види діяльності (дослідницька, художньо-естетична, предметно-перетворювальна, суспільно корисна), педагогічні технології (ігрові, інтерактивні, колективної творчої діяльності, кооперативної діяльності та ін.).

Аналіз останніх публікацій і досліджень. У сучасних наукових дослідженнях розробляються теоретико-методологічні засади та методика виховання патріотизму в умовах модернізаційних суспільних змін (І.Бех, В.Киричок, К.Чорна, Г.Назаренко), педагогічні засади формування патріотичних почуттів учнів різних типів навчальних закладів (Т.Гавлітіна, П.Онищук, Р.Петронговський та ін.), виховання патріотизму засобами туристсько-краєзнавчої роботи (В.Бугрій, В.Лопатинська та ін.), української народної педагогіки (І.Гутник, О.Кириченко та ін.), предметів суспільно-гуманітарного циклу (Т.Смагіна, О.Стадник та ін.), класичного та народного мистецтва (Л.Кириченко-Стасюк, С.Рашидова, О.Стьопіна та ін.)

Значна частина наукових праць висвітлює питання теорії і практики використання сучасних інформаційних технологій: інформаційне

забезпечення управління навчальним закладом (Л.Калініна, В.Луначек, Г.Сухович та ін.), формування інформаційної культури учнів у процесі вивчення інформатики (І.Іваськів, Н.Копняк, І.Лукаш, Г.Луцьова, О.Резіна, Н.Толяренко та ін.), використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання інших навчальних предметів (Т.Архіпова, В.Безуглий, Т.Зайцева, К.Ковальова, В.Краснопольський, І.Лупан, О.Марченко, І.Цідило та ін.). Робляться перші спроби дослідити проблему ефективності використання нових інформаційних технологій як засобу формування особистісних якостей особистості (Т.Крамаренко), її художньо-естетичної культури (В.Антонюк), творчих здібностей (С.Вінниченко), екологічної компетентності (Н.Олійник).

Вивчення зазначених вище праць дає змогу стверджувати, що інформаційно-комунікаційні технології стають потужним засобом навчання і виховання, використання яких дає змогу педагогу вирішувати методичні завдання на якісно вищому рівні, надає додаткові можливості для підтримки і спрямування розвитку особистості учнів, творчого пошуку й організації їхньої спільної роботи [1].

З огляду на це, потенційні можливості інформаційно-комунікаційних технологій могли б значно підвищити ефективність і патріотичного виховання, однак наукові дослідження в цьому аспекті не здійснювались, а педагогічна практика характеризується лише фрагментарним запровадженням комп'ютерних технологій у виховний процес: використання мультимедійних презентацій, відео- та аудіоінформації під час проведення виховних заходів, розвивальних комп'ютерних ігор в організації дозвілля, реалізація дослідницьких телекомунікаційних проектів у позаурочній діяльності.

Метою статті є висвітлення результатів дослідно-експериментальної роботи щодо використання потенційних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій для організації патріотично спрямованої, суспільно корисної діяльності старшокласників, налагодження педагогічно доцільного спілкування та взаємодії учнів у цьому аспекті.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи об'єктивну потребу у розв'язанні аналізованої проблеми, її недостатню розробленість у педагогічній теорії протягом 2007-2011 років, нами здійснено дослідження на тему «Організаційно-педагогічні засади використання інформаційно-комунікаційних технологій у патріотичному вихованні старшокласників у позакласній діяльності». Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи мав на меті апробацію розробленої нами організаційно-

змістової моделі використання інформаційно-комунікаційних технологій у патріотичному вихованні старшокласників у позакласній діяльності та визначення ефективних організаційних та педагогічних умов її реалізації.

Об'єднання зусиль учнів старших класів області навколо спільних справ стало можливим завдяки широкому використанню інформаційно-комунікаційних технологій та створенню на цій основі патріотично спрямованого інформаційно-комунікаційного виховного простору, технологічним центром якого став *сайт Ліги старшокласників Черкащини*.

Основними розділами сайту є Інтернет-проект «Ми – патріоти Черкащини»; форум Ліги старшокласників; Інтернет-газета «Патріот», он-лайн-опитування, експрес-діагностика, розділ «Інтернет-заходи» та історико-географічний Інтернет-довідник «Мій рідний край Черкащина», колективно створений старшокласниками та педагогами області за допомогою технології Вікі.

Шляхом комплексного використання інформаційно-комунікаційних технологій у доцільному поєднанні з сучасними педагогічними технологіями в ході формувального етапу дослідно-експериментальної роботи ми намагались сформувати патріотично спрямований інформаційно-комунікаційний виховний простір як систему взаємопов'язаних факторів, умов, засобів, об'єднаних зусиль суб'єктів виховного процесу в різних видах патріотично спрямованої діяльності, що здійснює інтегрований вплив на розвиток патріотизму старшокласників та забезпечує можливості для ефективного особистісного саморозвитку та самоактуалізації (самовизначення, самореалізації, самовдосконалення) в контексті патріотичного виховання.

Педагогам експериментальних класів ми рекомендували використання *мультимедійних презентацій* під час проведення виховних заходів патріотичного спрямування, вмотивовуючи їх положенням про те, що одночасне використання кількох каналів сприйняття інформації дозволяє підвищити рівень усвідомлення проблеми, що розглядається, більш повно вплинути на емоції і почуття старшокласників.

Урізноманітненню форм проведення виховних заходів, підвищенню рівня їх унаочнення сприяло використання класними керівниками експериментальних класів *пошукових систем* Інтернет, за допомогою яких можна було одержати безкоштовний доступ до мультимедіа-документів, які зберігаються на WWW-серверах всього світу. Це і відвідування віртуальних музеїв та художніх виставок, і використання матеріалів міжнародних і всеукраїнських щоденних газет і журналів, і віртуальна мандрівка світом за

допомогою інтерактивних географічних мап тощо. На таких ВЕБ-серверах розміщена як гіпертекстова (текст, малюнки), так і гіпермедійна (графіка, мультиплікація, відеоролики тощо) інформація, яка доцільно використовувалась під час проведення патріотично спрямованих виховних заходів.

З метою сприяння кращому пізнанню старшокласниками історичних пам'яток рідного краю ми рекомендували класним керівникам використовувати виховний потенціал матеріалів Інтернет-проекту «**Подорож Золотою підковою Черкащини**», розміщеного на Черкаському освітянському порталі.

Ця Веб-сторінка надала можливість учням старших класів здійснити віртуальне відвідування всіх музеїв, пам'яток історії, культури та природи рідного краю, розташованих у населених пунктах, які ввійшли до «Золотої підкови Черкащини». Це *міста*: Корсунь-Шевченківський, Умань, Канів, Чигирин, Черкаси, Тальне, Кам'янка і *села*: Моринці, Будище, Шевченкове, Суботів, Тальянки, Легедзине, Межиріч, Мошни, урочище Холодний Яр. Про кожний із названих населених пунктів старшокласники отримували інформацію з таких розділів: історична довідка, історичні та архітектурні пам'ятки, заповідники та музеї, фотогалерея, літературні джерела.

У ході такої роботи учні усвідомлювали значущість таких базових патріотичних цінностей, як рідний край, його традиції та історія, роль місцевих громад у збереженні й популяризації пам'яток історії, культури та природи малої батьківщини, піднесенні ролі історичного минулого й і сьогодення Черкащини як дивовижного краю, серця України.

З метою сприяння усвідомленню старшокласниками себе як зростаючих громадян-патріотів, які також спроможні за допомогою нових інформаційно-комунікаційних технологій презентувати свій рідний край як чарівний куточок великої Батьківщини, спільно з класними керівниками експериментальних класів ми організували *дослідницьку діяльність старшокласників* щодо вивчення культурних, історичних та географічних особливостей різних куточків славетної Черкаської землі та створення за допомогою технології Вікі **історико-географічного Інтернет-довідника «Мій рідний край Черкащина»** – регіональної енциклопедії, яка розроблена у співпраці з лабораторією інформаційних технологій Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників (електронна адреса cit.cckpo.edu.ua) та поповнюється спільними зусиллями усіх, хто має бажання і можливість розмістити на сайті інформаційні матеріали про свою «маленьку вітчизну».

З метою налагодження спілкування старшокласників з актуальних проблем патріотичного виховання на Черкаському освітянському порталі була реалізована наша ідея створення «*Форуму Ліги старшокласників Черкащини*», де учні мали змогу вільно, не боячись осуду з боку старших та однолітків, висловити свої думки на таких важливих тем, як-от: «Кого можна вважати справжнім патріотом України?», «Чи повинен громадянин-патріот України знати і вміти співати Гімн України?», «Яким я хочу бачити майбутнє моєї держави?» та ін. Як керівник експерименту і координатор сайту, ми мали право модерувати форум (видаляти або редагувати некоректні повідомлення). Прочитавши думки однолітків з актуальних питань формування патріотичних почуттів особистості, учні старших класів мали можливість здійснити рефлексію, самооцінку і визначити власну позицію з дискусійних питань, що обговорювались на форумі.

У розділі сайту «*Он-лайн-опитування*» в режимі реального часу відбувалось опитування учнів старших класів з різних аспектів патріотичного виховання. Крім цього, розділ сайту «*Експрес-діагностика*» надавав змогу старшокласникам продіагностувати себе як громадянина-патріота України й окреслити шляхи для самовдосконалення у даному аспекті.

Розділ сайту «*Інтернет-заходи*» створював умови для організації он-лайн-спілкування та консультування старшокласників і представників регіональних осередків Ліги старшокласників, розгляду актуальних проблем патріотично-спрямованої діяльності, проведення он-лайн-інтерв'ю, он-лайн-конференцій та он-лайн-клубів, зокрема «Школи лідерів учнівського самоврядування»;

Учасники дослідно-експериментальної роботи активно використовували можливості *електронної пошти* для індивідуального спілкування та обміну інформацією між групами старшокласників – районними й міськими осередками Ліги старшокласників Черкащини.

Найбільш соціально активні учні створили власний *блог* – публічний онлайн-щоденник, Веб-сторінку у світовій мережі Інтернет, що містить суспільно доступну інформацію. Таким чином, вони мали змогу об'єднати однолітків у спільноту однодумців.

Проте найбільшу роль у вихованні патріотизму старшокласників, зокрема любові до своєї Батьківщини, її природи, українського народу, національної гордості за свою країну, її культуру, народ; почуття обов'язку перед Батьківщиною, яке виражається у готовності служити її інтересам, стати на захист своєї Вітчизни у випадку загрози національній безпеці;

почуття відповідальності за власні вчинки та дії; гуманного й толерантного ставлення до окремих представників українського народу; почуття любові до праці на користь Батьківщини та українського народу, – ми відводили участі учнів у комплексному *Інтернет-проекті* «*Ми – патріоти Черкащини*», який надав можливість старшокласникам поділитися інформацією та враженнями від участі у патріотично спрямованій діяльності, створив додаткові умови для творчого пошуку й патріотично спрямованої дослідницької роботи за 10 підпроектами: «На цій землі я народився» (дослідження історії свого села, міста – в історії рідної Батьківщини), «Сім духовних святинь малої Батьківщини» (дослідження проявів базових патріотичних цінностей в українському суспільстві), «Добро починається з тебе» (дослідження проявів, опис і представлення милосердного, доброзичливого, толерантного ставлення до співвітчизників на рівні міжособистісних стосунків), «Щоденник корисних справ» (патріотично спрямовані справи старшокласників у громаді та довкіллі), «Квіти біля школи» (турбота про рідний навчальний заклад), «Пишаюся тобою, рідний краю!» (висвітлення старшокласниками сучасних регіональних подій, які, на їхню думку, підвищують авторитет Черкащини в Україні та світі), «Народні та родинні традиції мого краю» (презентація народознавчої творчо-пошукової діяльності), «Знаю та реалізую свої права» (розповіді старшокласників про прояви власної активної суспільної позиції), «Мій ідеал громадянина-патріота» (портрети сучасних земляків-патріотів, які є для старшокласників прикладом прояву патріотичних почуттів у повсякденному житті), «Здоровим бути модно» (висвітлення старшокласниками фізкультурно-оздоровчої роботи у канікулярній та у вільний від навчання час, турбота про здоров'я своє та учнів молодших класів). Тематика підпроектів корелювалась із критеріями і показниками вихованості патріотизму старшокласників [2].

Індивідуальні творчі доробки учасників патріотично спрямованої дослідницько-пошукової роботи лягли в основу *електронної газети* «*Я – патріот України*».

Крім участі у патріотично спрямованій діяльності у рамках Інтернет-проекту, надзвичайну активність старшокласники виявили в обласному *Інтернет-конкурсі* «*Легенди, притчі та міфи мого краю*», результати якого підбивались за трьома номінаціями: літературний твір; дослідницька робота; відео- або слайд-фільм, презентація театралізованої вистави.

Висновки. Таким чином, у ході формувального етапу експерименту ми намагались забезпечити реалізацію завдань

патріотичного виховання старшокласників на основі педагогічно виправданого і доцільного використання комп'ютерно-орієнтованих, мультимедійних та телекомунікаційних технологій, а також потенційних можливостей мережі Інтернет. Підвищення активності учнів старших класів у патріотично спрямованій діяльності стало можливим завдяки налагодженню суб'єкт-суб'єктної взаємодії, за якої кожен учасник процесу патріотичного виховання мав право на особисте рішення та на індивідуальний вибір способів і форм. Ми також намагались підтримувати атмосферу співтворчості, стимулювати індивідуальне самовираження, вільний вибір власної траєкторії участі старшокласників у патріотично спрямованій діяльності і спілкуванні на основі

використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Список джерел:

1. Зоря, Ю.М. Організаційні засади використання інформаційно-комунікаційних технологій у патріотичному вихованні старшокласників / Ю.М.Зоря // Матеріали наук.-практ. конф. «Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал» (за результатами науково-дослідної роботи Інституту проблем виховання НАПН України у 2010 році) / за ред. І.Д.Беха, О.В.Мельника. – Івано-Франківськ: Видавництво «Гіповіт», 2011. – Вип. 1. – С.82-85.
2. Зоря, Ю.М. Особливості сучасного процесу патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / Ю.М.Зоря // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Проблеми виховання патріотизму підростаючої особистості в умовах глобалізації» (Черкаси, 16 травня 2011р.). – С.65-71.

РОМАНКЕВИЧ Г.В.,

аспірант кафедри педагогіки

Державного вищого навчального закладу

«Донбаський державний педагогічний університет»

УДК 378.012:159.923.2

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті проводиться аналіз експериментально-дослідної роботи формування правової свідомості студентської молоді педагогічних університетів. Описуються етапи реалізації моделі формування правової свідомості. Наводяться основні показники рівнів правової свідомості студентів на різних етапах її формування. Зазначаються критерії та методи оцінювання рівнів правової свідомості. Порівнюються кількісні показники на початку та після завершення експерименту.

Ключові слова: рівні правової свідомості, модель формування правової свідомості, критерії оцінювання, результати експериментальної роботи.

В статье проводится анализ экспериментально-исследовательской работы по формированию правового сознания студенческой молодежи педагогических университетов. Описываются этапы реализации модели формирования правового сознания. Приводятся основные показатели уровня правового сознания студентов на разных этапах ее формирования. Определяются критерии и методы оценивания уровня правового сознания. Сравниваются числовые показатели в начале и после окончания эксперимента.

Ключевые слова: уровни правового сознания, модель формирования правового сознания, критерии оценивания, результаты экспериментальной работы.

The article deals with the analysis of the experimental-research work on the formation of the law consciousness of the students' youth at the pedagogical universities. The author describes different stages of putting into practice the models of the law consciousness formation. The main indices of the levels of the above mentioned quality at different stages of its formation are also shown. The author also defines certain criteria and methods of evaluating the levels of the law consciousness and compare the indices in figures at the beginning of the experiment and when it is finished.

Key words: levels of law consciousness, law consciousness formation model, criteria of evaluation, results of experimental work.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Метою проведення експерименту було виявити рівні сформованості всіх компонентів правової свідомості (правові знання, правові установки, правова поведінка, ставлення до права, не бажання нести юридичну відповідальність), дослідити основні напрями

формування правової свідомості, проаналізувати стан правової освіти та правового виховання у вищих педагогічних закладах, вивчити рівень правової свідомості студентів. Також завданням педагогічного експерименту було перевірити взаємозв'язок між формами навчальної діяльності та рівнем сформованості правової свідомості молоді.